14 jaar oeverzwaluw wand Visvijver Reusel

Pieter Wouters

Het laatste artikel over de kunstmatige broedwand voor oeverzwaluwen bij de Visvijver Reusel dateert al weer van 2008. Geïnspireerd door het uitstekende broedseizoen 2013, een update over het wel en wee van de oeverzwaluwen gedurende de jaren 2000 t/m 2013.

Gebied en oeverzwaluwwand

De visvijver aan de noordkant van Reusel is in 1996 gegraven. Deze wordt aan twee kanten, noord- en oostzijde, omsloten door agrarisch gebied. Aan de westzijde grenst hij aan een bosje en aan de zuidzijde loopt de noord oostelijke randweg van Reusel. Aan de andere zijde van de randweg begint vrijwel meteen de bebouwing van het dorp.

De 'wand' die bij de visvijver aan de oostkant is aangebracht dient twee doelen; De voorkant als broedwand voor oeverzwaluwen en de erin verwerkte kelder als overwinteringsplaats voor vleermuizen.
De in het zandlichaam verwerkte kelder is zo'n 15 meter lang en opgetrokken uit gebakken straatklinkers. De opening is gesitueerd op het zuidwesten.

De oeverzwaluwwand is samengesteld uit 12 prefab betonelementen van 2 meter breed en 3.5 meter hoog. In elk element zitten 7 broedholen en twee hijsgaten. De voorkant van de wand ligt naar het noordwesten gericht. Voor de wand bevindt zich een 'strandje' van een paar meter breed. Om ongewenst bezoek te voorkomen is rondom het geheel een brede sloot aangelegd.

Gedurende de jaren is de directe omgeving van de wand wel wat veranderd. Links voor de wand is een grote pluk riet ontstaan, die zich ook op het 'strandje' aan het vestigen / uitbreiden is. Dit riet verhindert een vrije invliegbeweging voor het meest linkse element (no.1) Ondanks het jaarlijks maaien en afvoeren van de begroeiing voor en bovenop het zandlichaam, verschraalt dit niet. De begroeiing wordt eerder weelderiger. Hierdoor dringen wortels van de grotere kruiden zoals Bijvoet steeds dieper in het zandlichaam. Waar ze op de hoogte van de bovenste rij gaten zijn terug te vinden. De bosaanplant achter en langs de wand wordt jaarlijks hoger, waardoor de wand in een steeds beschuttere omgeving komt te liggen.

Oeverzwaluwwand visvijver Reusel

Broedresultaten

2013 was het beste jaar tot nu toe (grafiek 1). Er broedden maar liefst 73 paar in de eerste ronde. Dit is niet het hoogste aantal voor een eerste ronde. 2001 met 75 eerste broedsels en 2008 met 74 eerste broedsels waren beter. Maar de tweede ronde was in 2013 ook erg goed, met maar liefst 67 broedparen. Men zou kunnen denken dat de goede zomer van 2013 veel zwaluwen heeft doen besluiten om nog een tweede ronde te beginnen. Maar als we de gemiddelde juli temperatuur uitzetten tegen het aantal broedsels in de tweede ronde (%) dan blijkt er een klein negatief verband te zijn tussen de hoogte van de temperatuur en het beginnen van een tweede broedsel (grafiek 2). Daarom lijkt het me dat er andere factoren zijn die bepalen of er nu wel of niet een tweede broedronde wordt begonnen. De hoeveelheid beschikbaar voedsel zal meer sturend zijn dan de temperatuur.

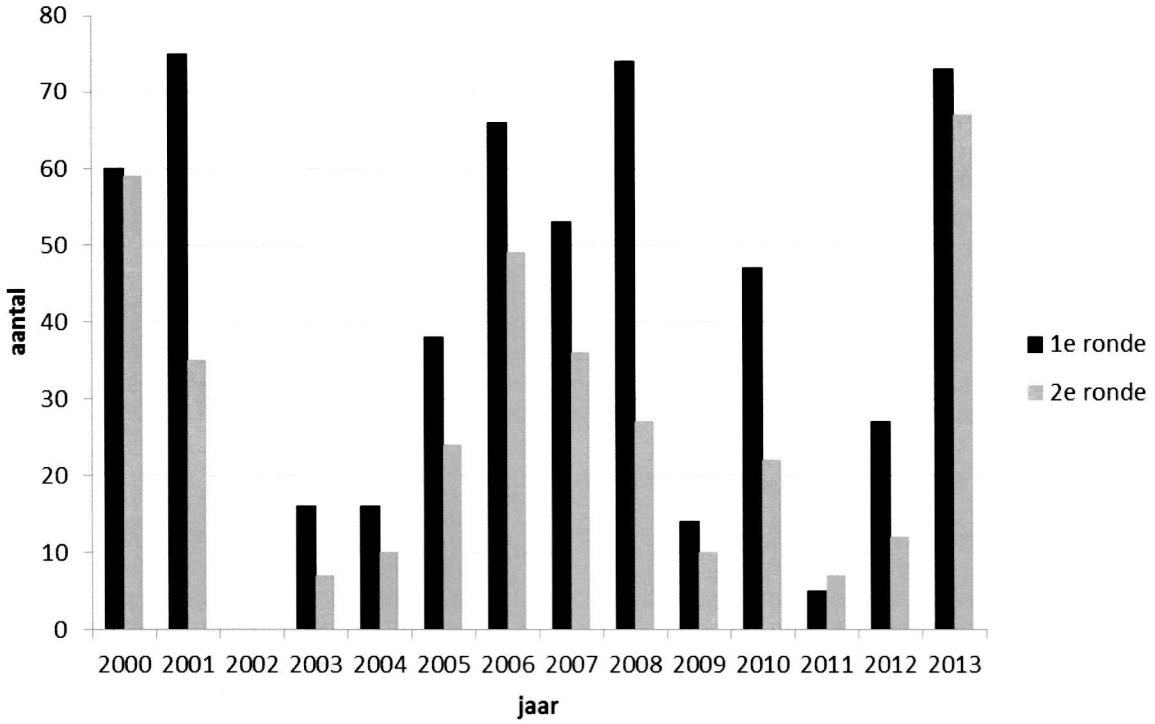

▲ Grafiek 1: Aantal broedsels, opgesplitst naar 1e en 2e ronde

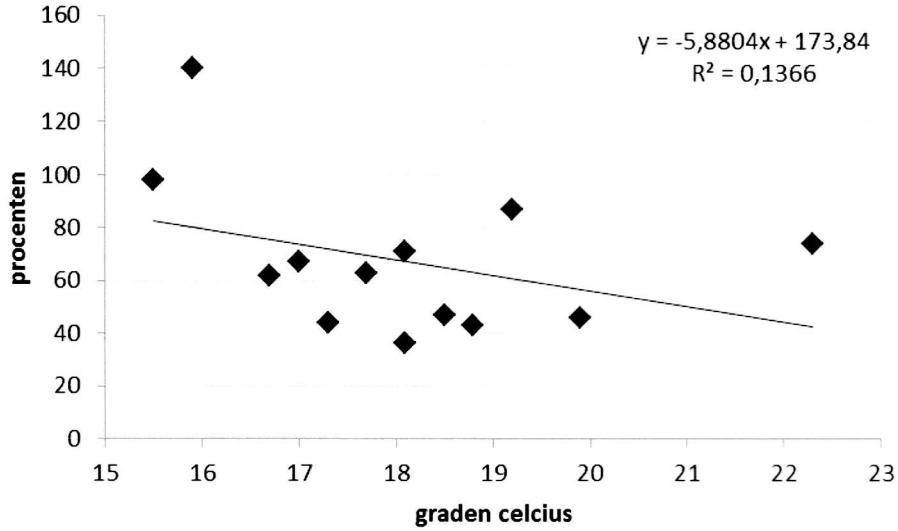

▲ Grafiek 2: Gemiddelde juli temperatuur. Gemeten voor de Bilt.

Bezetting van de wand per element

De wand bestaat uit 12 elementen. De oeverzwaluwen zitten het liefst midden in de wand, dat is het veiligst. Om nu te kijken of er gedurende de jaren verschil is te zien heb ik de periode in drie delen opgesplitst; 2000 t/m 2004, 2005 t/m 2009 en 2010 t/m 2013 (zie grafiek 3).

We zien in de grafiek dat er duidelijk een randeffect is. Het eerste paneel is steeds minder in trek geweest dan de meer naar binnen gelegen panelen. Ondanks dat de wand daar is afgeschermd vinden de vogels het toch net niet veilig genoeg. Dit zien we versterkt terug aan de andere zijde van de wand. Deze kant is meer open en er loopt een wandelpad langs waardoor het in de ogen van de oeverzwaluwen waarschijnlijk nog onveiliger is.
In de eerste periode zien we een vrij gelijke spreiding over de elementen, waarbij de delen 9 t/m 12 duidelijk minder in trek zijn. In de tweede periode verschuiven de zwaluwen meer naar rechts. elementen 1, 11 en 12 zijn nu de mindere. In de laatste periode ligt de verspreiding weer meer op links. Maar element 12 laat nu een sterke toename zien. In dit element waren nog drie holen die nog nooit waren bezet, tot 2013.

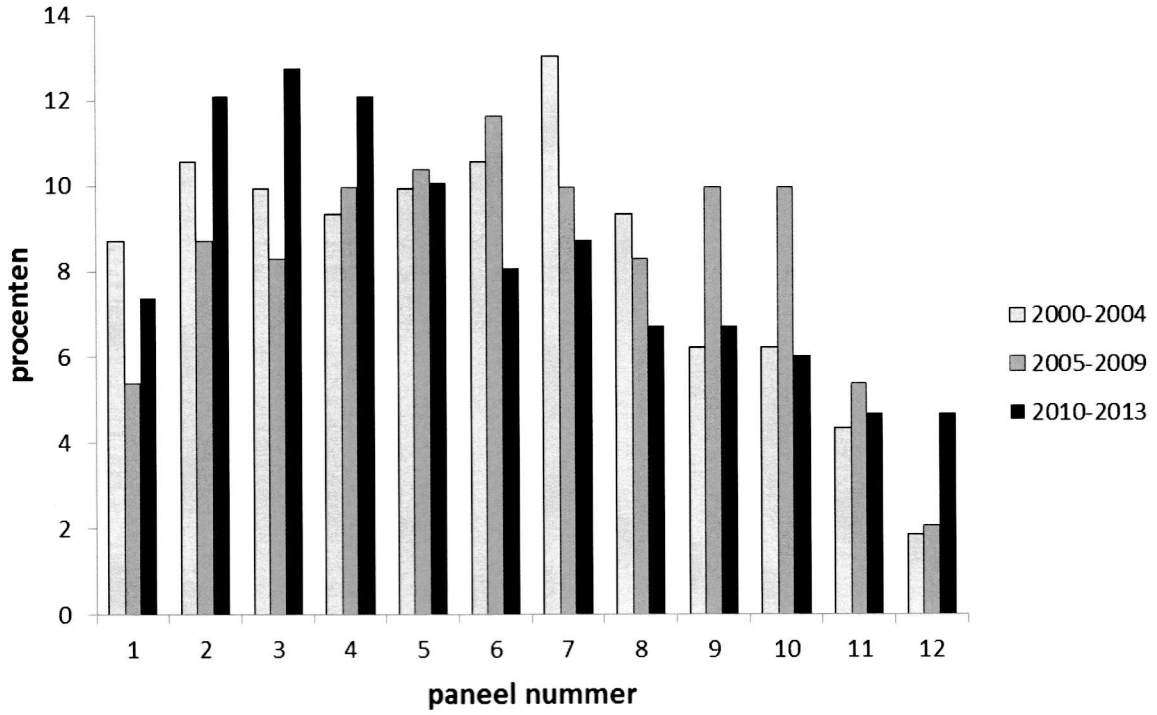

▲ Grafiek 3. Bezetting van de diverse elementen opgedeeld in drie perioden. Bezetting is uitgedrukt in percentage.

Bezetting van de wand per hol

In elk element zitten 7 gaten en twee hijsgaten. Deze laatsten laten we hier buiten beschouwing. Grofweg kunnen we drie lagen met holen onderscheiden. De bovenste laag bevat 23 holen, de middelste 37 en de onderste 24. Totaal zijn erin de 14 jaar dat de wand bestaat 896 broedsels in deze holen geweest (zie grafiek 4). Hol nummer 29, gelegen in element vijf is het meest favoriete hol. Dit is 19 maal bewoond geweest. In element 12 liggen de drie holen die het minst zijn bezet. Zoals al eerder aangegeven zijn deze drie holen pas voor het eerst bezet in 2013.

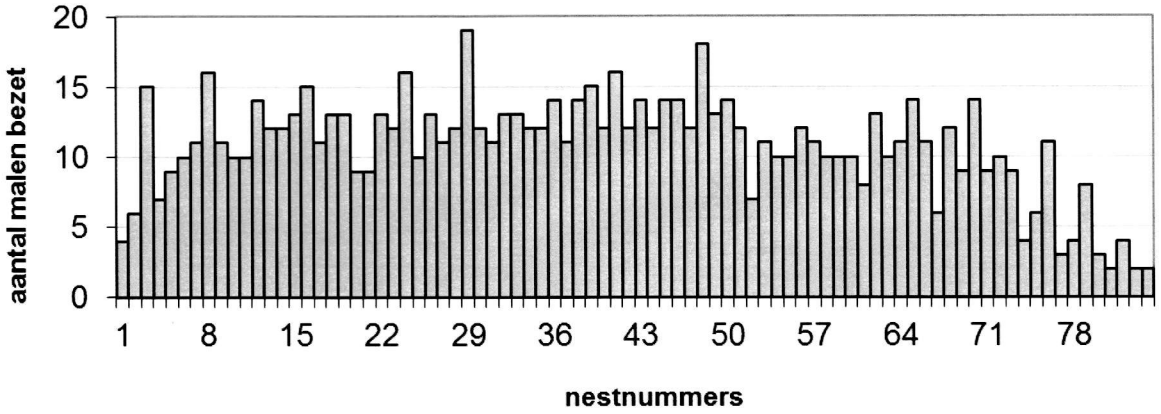

▲ Grafiek 4: Bezetting per hol gedurende 14 jaar. Zowel 1e als 2e broedsels met een totaal van 896.

Als we kijken of de vogels een voorkeur hebben voor een bepaalde laag kunnen we alleen maar constateren dat ze graag hoog (veilig) in de wand zitten. Tussen de bovenste en de middelste laag is wel wat verschil maar niet van dien aard dat er een duidelijke voorkeur is. De onderste laag is wel minder in trek, zowel bij de eerste als de twee ronde (tabel 1).

	Bovenste laag (n=23)	Middelste laag (n=37)	Onderste laag (n=24)
1e ronde	7.0	6.75	5.75
2e ronde	4.3	4.5	3.4

▲ Tabel 1: Per laag is aangegeven hoe vaak een hol, in de 14 jaar dat de wand bestaat, gemiddeld is bezet.

Diepte holen

Gedurende 11 jaar zijn de diepten van de broedholen opgemeten. Het eerste jaar, 2001, zijn de waarden afgerond op 5 cm nauwkeurig. In 2010 zijn de holen in de eerste twee panelen niet gemeten. Dit had te maken met de slechte weersomstandigheden in het begin van de opvulactie. De gemiddelde diepte van de meeste broedpijpen ligt tussen de 45 en 70 cm (zie grafiek 5). Of de lage waarden kloppen kan ik nu niet meer achterhalen, maar ik heb er mijn twijfels over. Het zou goed kunnen dat het ingestorte broedpijpen betreft waarbij met het opmeten niet stevig genoeg door is gedrukt om zo achter de instorting te komen. De diepste broedpijp was 104 cm diep.

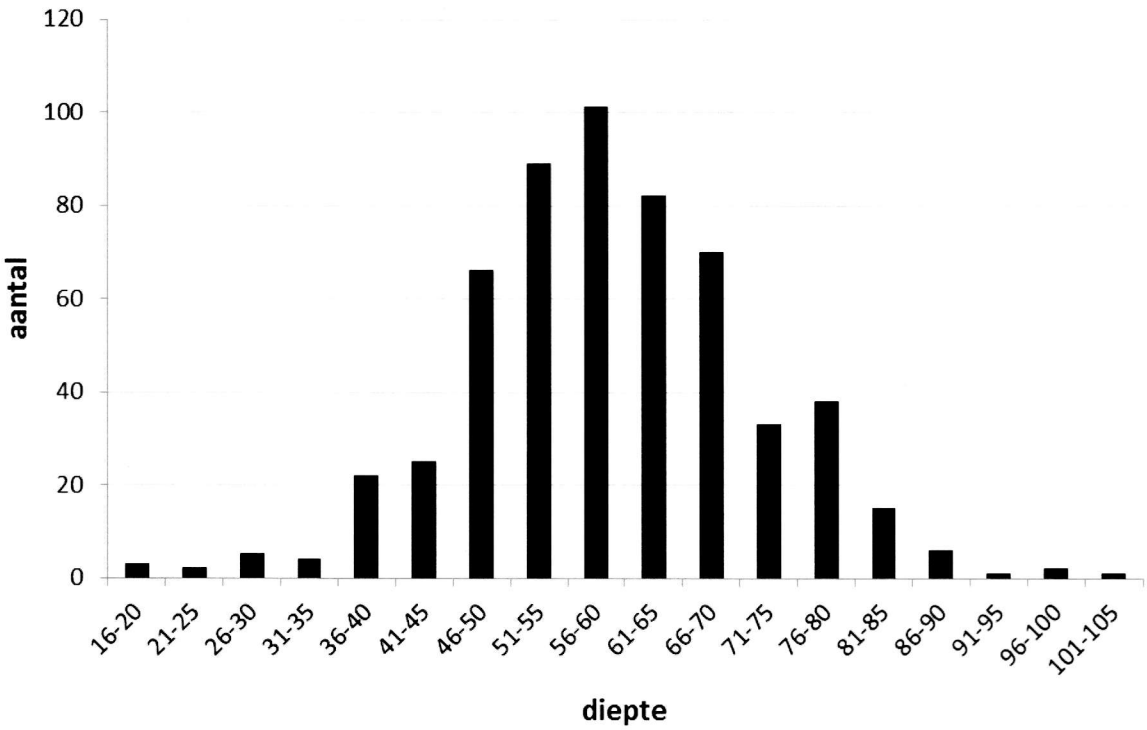

▲ Grafiek 5: Gemeten diepte in centimeters gedurende 11 jaar.

Tot en met 2009 werd er gemiddeld steeds dieper gegraven. Hierna ging de gemiddelde diepte met wel vier centimeter omlaag en heeft het zich gestabiliseerd op zo'n 62 cm (zie tabel 2). ■

	2000	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2012	2013
Gemiddeld	50.3	52.7	53.9	55.2	60.6	63.4	63.7	67	62.4	61.25	62.94
Minimum	25	18	20	31	37	45	40	50	25	18	39
Maximum	80	98	75	78	100	90	89	85	84	85	104

▲ Tabel 2: Diepte van de broedpijpen gedurende 11 jaar.